
Kapitalno leksikografsko djelo Hrvata

Filozofski leksikon, glavni urednik Stipe Kutleša, Leksikografski zavod Miroslava Krleže, Zagreb, studeni 2012., 1299 str.

U studenom prošle godine Leksikografski zavod Miroslava Krleže objavio je važno leksikografsko djelo – *Filozofski leksikon*. Glavni urednik Stipe Kutleša, pomoćnici glavnog urednika Filip Grgić i Željko Pavić, stručni urednici Goran Kardaš, Josip Oslić, Nenad Smokrović i Lino Veljak, uz nemali broj od oko 150 autora, zaslužni su za najiscrpnije i najsustavnije leksikografsko djelo iz područja filozofije na hrvatskom jeziku. Tvorac ideje ovog značajnog djela naš je uvaženi filozof Danilo Pejović, koji je od početka bio glavni urednik *Leksikona*, ali nažalost u međuvremenu je preminuo. No, njegovi su nasljednici uspjeli zajedničkim naporima do kraja ostvariti započeto te podariti hrvatskoj duhovnoj i kulturnoj baštini iznimno djelo kojem leksikografski i metodički nema premca.

Hrvatska filozofska tradicija postoji stoljećima, no ono što ju je sprečavalo da svoje spoznaje ujedini i iznese u jedinstven sustav nerijetko su bile političke (ne)prilike koje su bile nesklone filozofiji, odnosno čitavoj onoj filozofiji koju „vladajući“ nisu mogli uklopiti u svoju ideologiju. Ipak, svjetlo dana ugledala su neka izdanja kao što je *Filozofijski rječnik* Vladimira Filipovića, čije je prvo izdanje objavljeno davne 1964. godine, *Leksikon filozofa* Danka Grlića (1967.), a od djela novijeg datuma vrijedno je spomenuti *Rječnik filozofskih pojmova* Ante Mišića (2000.) te prijevode *Filozofijskog rječnika* Aloisa Hadlera (2002.) i *Rječnika filozofije* A.R. Laceyja (2006.). Djelomični prikazi filozofije i filozofa postoje i u drugim leksikografskim izdanjima, samo su ti prikazi nesustavni.

Za razliku od prethodnih djela slične vrste, u kojima su posebno obrađeni samo filozofi ili samo filozofski pojmovi, ovaj *Leksikon* je prvi, koji je u skladu s europskim i svjetskim standardima, obuhvatio čitavo područje filozofije. No, kako filozofija nikada nije „sama“ u svojoj potrazi za istinom, te se njezino područje zanimanja često prepliće s drugim

---

strukama, u tu svrhu su u *Leksikonu* obrađena i druga područja, kao i osobe koje imaju veze s filozofijom ili su svojim djelovanjem relevantne za filozofiju, čineći ovo djelo, između ostalog, i interdisciplinarnim.

Na 1299 stranica obrađeno je oko 3500 leksikonskih natuknica različitih duljina. *Leksikon* sadrži sve tradicionalne filozofijske discipline (kozmiologiju, antropologiju, metafiziku, spoznajnu teoriju, logiku, etiku, estetiku) uključujući novije discipline kao što su filozofija znanosti, filozofija uma, filozofija jezika i dr. Uz navedeno ovo djelo obuhvaća i filozofije pojedinih znanosti (medicine, ekonomije, matematike, fizike, biologije, kemije) koje su se razvile u novije vrijeme postajući svjesne da je svakoj znanosti potrebno ono nešto od filozofije što će ju činiti sredstvom za čovjeka, a ne protiv čovjeka. Mnogo puta tjerana na rub, posebice u 19. stoljeću koje je sa sobom donijelo mnoštvo pravaca (uglavnom onih koji, na pijedestal života, uzdižu znanost) čije zakašnjele posljedice osjećamo i nakon dva stoljeća, dovodi do toga da i sama filozofija napokon postaje svjesna svojih mogućnosti želeći se dostojanstveno vratiti na mjesto koje joj povijesno pripada. Ovaj *Leksikon*, koji je prikupio, obradio i na jedno mjesto uspješno pohranio svu relevantnu filozofsku građu, više je nego dobar poticaj hrvatskoj filozofskoj, a i cjelokupnoj kulturnoj zajednici, za upoznavanje filozofijskog načina mišljenja.

Leksikonske natuknice, uz filozofijske pojmove i autore, također sadrže smjerove, orijentacije, škole, filozofe i nacionalne filozofije. Uz zapadnjačku filozofiju zastupljene su bliskoistočne (židovska, arapskoislamska) te dalekoistočne filozofije (indijska, kineska, japanska, korejska, vijetnamska) koje će pružiti uvid u filozofije drugih kultura, odnosno dati barem uvod, u neeuropske načine mišljenja.

Nacionalne filozofije su također jedna od glavnih značajki ovog *Leksikona* koji daje prikaz filozofije gotovo svih europskih naroda te donosi dijelove azijske, sjevernoameričke, latinoameričke, afričke i australske filozofske misli. Njihovo uvrštavanje u *Leksikon* znak je otvaranja horizonata i drugim filozofijama, pa i drugim i drugačijim kulturama, u kojima zasigurno postoji mnogo značajnih mislilaca.

Jedna od tih nacionalnih filozofija je i hrvatska filozofija koja je dokaz višestoljetnog postojanja i trajanja velike filozofske misli u maloj zemlji.

U prilog činjenici da je *Leksikon* zaista nastojao što iscrpnije obraditi i područje hrvatske filozofije kao prvi hrvatski filozof navodi se Herman Dalmatin iz 12. stoljeća, što naravno ne znači da prije toga nije postojala filozofska misao u Hrvata, nego to da je on prvi hrvatski dokumentirani filozof i znanstvenik. Godinama su naši ponajbolji stručnjaci tražili i precizno pregledavali radove hrvatskih filozofa, koji su dokazali da su uvijek bili upoznati s europskim filozofskim strujanjima i da imaju mišljenje svjetskog ugleda, kao npr. Franu Petrića, Ruđera Josipa Boškovića, Stjepana Zimmermana, ali i mnogo filozofa od nacionalnog značenja.

Nadalje, vodeće nacionalne filozofije, kao grčka, njemačka, francuska, engleska filozofija, uz svoje općenite natuknice, opširnije su obrađene u posebnim natuknicama koje sadrže filozofe i pojmove koji su u vezi s tim filozofijama. Natuknice pojmova na kraju donose relevantnu literaturu koja se odnosi na njih, dok one natuknice koje se odnose na osobe u produžetku, donose naslove njihovih glavnih djela na izvornom jeziku, zatim ona djela autora prevedena na hrvatski jezik te najvažnije radove koji obrađuju dotičnu tematiku na hrvatskom jeziku.

Također je važno istaknuti da su na ovome *Leksikonu* radili vrhunski stručnjaci obrađenog područja koji su svojom britkošću i oštroomnošću, stečenima dugogodišnjim iskustvom, zaista kvalitetno odradili svoj posao. Tako su vrijednosti djela, uz hrvatske autore, pridonijeli i autori iz Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Japana, Mađarske, Makedonije, Njemačke, Slovenije, Srbije i Ukrajine.

Iako postoje natuknice koje su zbog svoje važnosti zaslužile mnogo više redaka nego su dobile, nastojalo se nepristrano i objektivno obaviti posao, težeći kakvoći napisane riječi, a ne samo kolikoći koje djelo ovakve vrste mora, prema postojećim leksikografskim standardima, poštivati.

Natuknice koje prelaze 35 redaka potpisuju autori, dok one kraće od navedenog potpisuje redakcija. Činjenica, koja je uistinu vrijedna hvale, je da su svi europski internacionalizmi, ukoliko je to bilo moguće, upotpunjeni, odnosno zamijenjeni hrvatskim filozofskim nazivljem. Ovim potezom prešla se još jedna stepenica prema istinskom njegovanju

---

nacionalne filozofske misli koja je prijeko potrebna za očuvanje hrvatske duhovne i kulturne baštine.

Kao što glavni urednik u Predgovoru kaže, *Filozofski leksikon* prvenstveno je namijenjen stručnjacima iz područja filozofije i studentima filozofije kao nezaobilazan vodič i putokaz u svome akademskom obrazovanju. No, kako se ovo djelo odlikuje i interdisciplinarnošću, zasigurno će poslužiti i onima čija struka ima mnogo poveznica s filozofijom, kao npr. područja društvenih i humanističkih znanosti pa i prirodnih znanosti koja imaju dodirnih točaka s ovom strukom.

Nedostatak *Leksikona*, ako bi ga tako mogli nazvati, je taj što su u njemu mjesto dobili živi hrvatski filozofi koji su rođeni do uključujući 1945. godinu, i mlađi koji su umrli. Mjesto u *Leksikonu* možda nisu dobili neki filozofi rođeni nakon 1945., iako su to zaslužili. Možda nije išao u prilog nekim filozofima, ali nekakav kriterij uvrštavanja, zbog sustavnosti i dosljednosti, bio je potreban.

Djelo ovakve vrсноće zasigurno je nedostajalo kako filozofskoj, tako i cjelokupnoj misli u Hrvata. Ovaj pothvat treba, između ostalog, biti poticaj i ostalim brižnicima hrvatske kulturne i duhovne baštine za još mnogo ovakvih i sličnih izdanja jer su ista neizbježna za sami početak te rast i razvoj ostalih područja života koja svojim stvaralaštvom, u kulturnom, znanstvenom i duhovnom smislu, slažu mozaik koji će činiti sliku jednog naroda.

ŽANA MIKULIĆ